

לאסרם ותשובות מרן [אבקת רוכל] סי' ס"ג וס"ו לכאורה סותרין זה את זה יע"ש.

ומעתה בנידון דידן שהרי אותו הקהל הקדוש שמתפללים שם הם מכת חסידים והרי כל רבותינו אסרי זה בהחלט ולא נהגו שיהיה צורה קטנה וגדולה ובודאי חייבים לנהוג מנהג מקומם בפרט בדבר שהוא מכוּעַר ביותר ויפה כתב מעלת תורתו בענין ביהכ"נ ויתברך מאה ברכות ובאמת לדעת הרבה מן הראשונים לא מחלקינן בין בולטת לשוקעת אלא במקום חשד ולא במקום שאסור מן התורה ודעת רבינו אינו כן דהא לא אסר צורת אדם אלא בולטת אף שבכל הדברים הנעשין לשם מזל עליון אין חילוק ובאמת דעת שפתיו ברור מללו ואין להאריך בזה במקום שאמרו לקצר והמ"י.

ב

1234567

אוצר תשובות

שתי תשובות בענין העופות החדשים

בשנת כת"ר נתעוררה שאלה בדבר עופות חדשים שהיה להם סימני טהרה אבל לא היה להם מסורת. והנה דעת רבינו גלוי לכל וכתבו בחיכל הברכה (דברים א, כח), שעופות אלו טמאים הם, אולם שם קיצר הרבה אבל בתשובות שלפנינו האריך וניתן לראות דעתו והשקפתו ביתר בהירות. תשובות רבינו נדפסו בקונטרס "כנפי נשרים" (בשנת תרכ"ו), ונדפסו שוב עם ספר כליל תפארת בשנת תשל"ו). גם נדפס שם תשובה מנכד רבינו אבד"ק וואלאווא, אשר בו מתגלה רשימה שלימה של גאונים וצדיקים האוסרים.

רבה של לבוב בעל השואל ומשיב ועוד רבנים התירו העופות וטענו שאין צריכים מסורת, אבל רבינו ורבי שלמה קלוגר והגה"ק מצאנו ועוד רבנים, דחו דבריהם מכל וכל ונקטו כדעת הרמ"א שפסק כרש"י שאין לאכול שום עוף בלי מסורת, אלא שיצא הקול כי כדמות העופות הללו נמצאים גם בארץ הקודש ויש להם מסורת ונוהגין היראים לאוכלם, וכן כתבו כמה רבנים מארה"ק ובראשם מהר"ש הלר מצפת. ואף באו עדים והעידו כן לפני הגה"ק מצאנו ועפ"י התירם (ואעפ"כ בביתו לא אכלו אותם, כמש"כ בשו"ת דברי חיים בכמה מקומות).

ושוב "כמה גדולים שהורו להקל חזרו בהם כי בא להם מכתבים מאה"ק
מכמה אנשים לומדי תורה כי יש חילוק רב בין אלו שהובאו לכאן לאותן
שאוכלין שם" (שו"ת בית שלמה, סי' קמח), וגם מהר"ש הלר חזר בו. עוד
נתברר "דהגביות עדות שהיו לפני האבד"ק סאנץ, כבר צווחו על קבלת עדות
זה, ואמת שבשקר העידו" (שו"ת מהר"ם שיק, סי' צח).
ומאז נתפשט האיסור ביותר, כמו שכתב רבינו "ות"ל נשמעו דבריי שכן יראי
השם שבמדינה הזאת ומכ"ש צדיקי וקדושי עליון לא יביאו לפניהם כלל,
חלילה וחלילה". "וגם שני שלישי לבוב אין אוכלים אותם, כי יריאים ממורי
זקני הרב, כי גדול שמו בתוכם בכח התורה" (אבד"ק וואלאווא, נכד רבינו,
במכתבו להלן), אף שלבוב היה עירו של ראש המתירים.

ב"ה, יום ה' לסדר תורת העולה. כאש"ר יחלג'ו [תרכ"ה] לפ"ק קומארנא

שלום אל כבוד הרב הגדול החרף ויקר רוח איש
תבונות כבוד שמו מו"ה מנחם מענדיל [לאנדא דימ"צ דק'
י"א] ויברכהו ה' למעלה ויתרומם קרנו.

מכתבו הנעים הגיעני על אודות אותן העופות הטמאים. ובשבוע
הזאת בא אלי מכתב עם קונטרס הנדפס שמו "דרך נשר"^ג וכתוב בו
איסור על אותן העופות ובקש ממני שאשיב לו תשובה, והעת הזאת עת
טרדת מצוה של חג הפסח ואין העת גורם להשתעשע עמו באריכות
בשעשוע התורה, על כן אני שולח לו העתק מן הגאון המפורסם
בחבורים יקרים מפנינים מוהר"ר יעקב יוקב עטלינגער אבד"ק אלטונא.

ועל אנשי ארץ ישראל הקדושה אין להשגיח כלל, כי הבאים לכאן
יש בהם אנשי חונף, והגדולים והצדיקים שבארצנו א"י אוסרים. ובשבוע
הזאת בא לכאן אחד מטבריא ואמר שהוא מו"צ דלשם ובמסיה לפי
תומו הגיד שאותן עופות טמאים ואינן נאכלין, כי סבר ימצא חן בעיני

ג. מראב"ד צפת רבי שמואל הלר, י"ל תרכ"ה (נדפס גם בשו"ת שם משמואל סי'
י"א).

את"ח 1234567

בזה. ונסע מכאן להרב רי"ש אבד"ק לבוב ושם העיד להיפוך בכמה שקרים, על כן אין להשגיח כלל עליהם.

ובאמת אין דעתי מסכמת להתיר גם אותן העופות שבארצנו א"י, ובאמת כמה יראים אין אוכלים אותן שם. אעפ"י שהאמת כמו שכותבין הגאונים שאותו קיפריסי שבא"י אין להם אלא שינוי מועט, אעפ"כ אין דעתי גם בהם להתיר, כי אין אוכלים שם במסורה באולי טעות המון עם¹. ויאמין לי ידידי לולי חביבות מר חותנו עלי, לא היה פנאי כלל להשיב ואין דרכי להשיב כלל בענין זה.

וכעת בקיצור נאמר שאותו העוף תרנגול הבר דוכיפת שמו והוא טמא טמא יקרא.

ומענין התערובות², אין פנאי להשתעשע באמרים. ובארתי בהרבה ראיות כי זה וזה גורם לא מהני אלא באין ניכר כלל רושם מן האיסור, כמו הדין המבואר בגמרא [תמורה לא]. בביצת טריפה שאין בה שום חילוק ורמז בין טריפה לכשירה, ולכן העופות האלו אותן שיש בהם רושם הניכר מאלו הטמאים אסורים ושאינו ניכר כשר. והביצים אם הם לבנים לגמרי בלתי נקודות ויש להם עיגול וכדור וכד וחד לגמרי כשרים ואם לאו אסורים כביצי עוף טמא ולא מהני זה וזה גורם.

ומגודל המירדא אקצר ואומר שלום למר ותורתו, ובקשתי לומר שלום וברכה וחיים משמי למר חותנו ידידות נפשינו הגאון הקדוש שיחיה.

דברי בריה אפילה אפרוח קטן שלא נפתחו עיניו עדיין יצחק יהודה יחיאל קאמארניר

- ד. עי' בהיכל הברכה (דברים) "וראיתי מחכמיהם וגדוליהם, שלא יאמרו שיש להם מסורה, אלא שעמא דארעא אוכלין כו'", וע"ע שם.
- ה. היינו הוולדות והביצים שנולדו מתערובות העופות החדשים עם הישנים, דיש שהתירו מטעם זז"ג.

בעזרי

1234567

ספר

דרך נשר

תשובה ברורה להלכה ולמעשה

מאת כבוד הרב הגאון הגדול והקדוש. שר התורה.
מרא דארעא דישראל כקשית

1234567

מוהר"ר שמואל העללער זצ"ל
האב"ד בעה"ק צפת ת"ו.

אשר השיב לחכמי וגאוני דורו שבחול"ל ששאלו ודרשו
ממנו בענין העופות אשר נתחדשו ובאו במדינת רוסיא
ואוסטרייך לחוות דעתו הרמה בזה להלכה ולמעשה
ולפרסם ע"פ התכל'.

נדפס פעם ראשון בשנת תרכ"ה, ויצן שהראשונים כבר ספו
וחמו ע"כ הוצאתיו לאור כעת מחדש כדי לזכות את הרבים

אנכי הצעיר

מרדכי דייטש

נכד המחבר.

בשנת תרפ"ט לפ"ק סינעט.

ם עיני (ס. וואראהל)

נדפס בדפוס של מוה"ר יעקב ווידער.

1234567

שער ספר דרך נשר מרבי שמואל הלר בענין העופות החדשים

ב"ה, יום ג' לסדר מגן לך שנת תור"ך לפ"ק

תולדות

לבחורי רצתה נפשי ה"ה האברך החריף, זית רענן,
יפה נוף, מורג חרוץ, כש"ת מוהר"ר מנחם מענדיל
[לאנרא דומ"צ דק' יאסע] נ"י.

תולדות

הנה ידידי השגתי מכתבו הנעים להשיב לו מענין עופות הטמאים
אשר בעו"ה קוץ ודרדר נצמח להתיר אותם בדברי רוח והבל ודברים
בטילים ומבוטלים דחיים באלף אלפים דחיות והעוף הזה אין בו ספק
אלא הוא שרץ טמא נבלה מחיים. והנה אנכי האביון בריה שפילה
ואפילה דלית ביה מששותא כלל בוכה ומבכה שמים וארץ עמי על
מיעוט עבודתי ועל חסרון השגתי, אין בי לא דעת ותבונה ולא אהבה
ויראה לאמיתו ולא תורה ולא חכמה, בריה פחותה מכל הפחותים
שבעולם ומה אני להכניס ראשי בין דברי הנוצחים ומנצחים בדברי הבל
ובאו אלינו בנצחוננו של שובך וגבוהים בעיניהם כשובך לטהר שרץ טמא
לטמא נפשות בני ישראל הקדושים, אוי ואבוי שכך עלתה בימינו.

תולדות

והאמת כשבאו אלו העופות לכאן ועל ידי סהדי שיקרא נכשלו בה
איזה אנשים כשרים ועיינתי בזה בדברי עיון אמת מיוסד על אדני
הראשונים והאחרונים והרביתי בזה ראיות ברורות צודקות שהעוף הזה
הוא שרץ טמא מיוסד ביסודי אמת ואח"כ נתפשטו איזה קונטרסים
להיתר ועיינתי בדבריהם וראיתי שהם דברי רוח והבל דברי נצחון וכל
בר בי רב אפילו דחד יומא שיש לו יום א' בשנה ללמוד תורה לשמה
באמיתות דביקות אהבת נועם עליון יראה בעיניו שכל דבריהם הם דברי
רוח ואינם אלא דברי טחי תפל ובנצחון והם לא יודו על האמת לעולם
כי טח מראות עיניהם לראות בתורה הלכה ברורה אמיתיות ומכ"ש
בנצחון של עוף טמא הזה, ע"כ חזרתי ממחשבתי מבלי להדפיס
באריכות בפילפול כהלכה, שאותו עוף הוא טמא ומטמא, כי לא יועיל

אדרבה וכו', כי כבר אמרו חז"ל הקדושים כי יכולין לטהר השרץ במאה וחמישים טעמים ובנקל יהיה להם לסתור דברי אלקים חיים, כי בפילפול של הבל ודברי רוח יטהרו השרץ בק"ן טעמים, ע"כ מנעתי את עצמי מלהדפיס טעמי' טעמי התורה על העוף הזה שהוא טמא ולא הדפסתי שום פילפול והדפסתי במשניות שלי בקיצור "במעשה אורג" על סדר טהרות יע"ש ידידי, וגם בהקדמה על החומש [במדבר] הדפסתי בקיצור בלי פלפול, ות"ל נשמעו דבריי שכן יראי השם שבמדינה הזאת ומכ"ש צדיקי וקדושי עליון שלא יביאו לפניהם כלל חלילה וחלילה.

והאמת בעו"ה הרבנים המתירים הם שלוחי הס"מ, וכבר ביאר רבינו הרמב"ם בתשובה לסך שבעים אלף שעלה בלבם ר"ל ספק בענין תח"מ והשיב להם שבאו לידי ספק זה על ידי אכילת שקצים טמאים אוכלי בשר החזיר והשקץ, כידוע ממרן אלהי אור צח אור מצוחצח אור ישראל לאש הריב"ש טוב [צפנ"פ דף סד, א; דגל מחנ"א פ' עקב]. וכמה מדינות נתפשט ונתרחב ר"ל המינות, ות"ל במדינות אלו ישראל קדושים מאמינים בני מאמינים, ובאו אלו לטמאות נפשות ישראל, וקרוב הדבר שעל ידי אכילות שרץ טמא הזה יתהפך למינות ר"ל ודי בזה.

אעפ"כ מרוב אהבת מר חותנו סבא קדישא אכתוב לו כמציין מן החרכים לחכימא ברמיזה. ראיתי באיזה מתיר שכתב בטביעות עינא דקלא מתירין דבר חמור מכ"ש להתיר לזה שקורא כתרנגול. אחי היש מכאוב כזה להתיר בלתי מסורה מדברי הבל כזה, הרי גם שם בשינוי מועט ישתנה הכרה, מכל שכן זה הדוכיפת הטמא שקולו משונה וכל איבריו, וכי תרנגולתא דאגמא שבימי חז"ל [חילין סב:] לא קרא כתרנגול, ומאין היה הטעות לומר שהוא מין תרנגול, וכי הדוכיפת הטמא תרנגול ברא אינו קורא. אלא הענין האמיתי שבעופות נכללים הרבה מינים תחת סוג מין אחד כמבואר בגמ' [שם סג:] (שמונה מאות) [מאה] מיני איה, וכל מין תרנגולים נכללים במין דוכיפת אלא שיש לנו מסורה וקבלה עד משה רבינו על מין תרנגולים שלנו שהם טהורים אע"פ שהם חלק ממין תרנגול ברא והם סוג אחד.

ונשאלתי מאיזה עיר שהביא שר אחד תרנגולים קטנים כמו שלנו בני חדש והם מטילים ביצים כביצי יונים קטנים ומגדלין מזה תרנגולים קטנים והם בתמידות קטנים. והשבתי להם שהוא טמא דהא חז"ל אמרו שיעורי תורה בביצת תרנגולת ואמרו בביצה בינונית, ולמה לא אמרו באיזה תרנגולת נשער הביצים שלה, אלא ברור הדבר שלא היה אלא מין תרנגולת אחת והיה מפורסים בעיני המון ולכך לא אמרו אלא סתם ביצת תרנגולת ביצה בינונית שפשוט שיש במין אחת גדולים וקטנים מעט ובינוניים שהרי בכל מין יש קטן וגדול ובינוני לערכו, א"כ בהכרח לבאר באיזה מין תרנגולת אם מן הקטנים או מן הגדולים או מן שלנו הבינונים, ואין יסוד לזה שכתבו א"א לטהר ולטמא תחת סוג מין אחד, וכבר הארכתי בסתירות דברים אלו ואופן ישוביהם על נכון. וגם דברי הבל שכתבו בענין שכן ונדמה¹, כבר הארכתי בסתירות דברים וכבר האריך הגאון הרב המופלא מו"ה שמואל מצפת בזה.

וזה בא בתרמילו שלא ראינו שידרום או שיכה ברגלו [חסד לאברהם מהד"ת ח"א יו"ד סי' כב]. אוי ואבוי שכך עלתה בימינו להתיר עוף על ידי דברי רוח כאלו. ומי אמר לו שבזמן הגמרא לא היה אלא זמן קצר². וכל אלו הם דברי רוח דוקרים המרה והלב. וכבר קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם הלכה ברורה פסוקה שלא לאכול עוף בלי מסורת, ועל ידי דמיונות כוזבת ושקרים לא נתיר עוף אף שהרב המגיד [פ"א הל' מאכ"א ה"כ] כתב שנתברר סתירות רש"י מן המורגש, כבר כתבו כל הראשונים והאחרונים הלכה ברורה כרש"י דאין לאכול עוף אף בכף רחב בלי

- ו. דכיון שהעופות החדשים שוכנים עם הטהורים ומזדווגים להם ודומה ברוב עניניו לעופות שבינינו כו' לא נפיק מכלל נדמה וכשרים. ועי' חולין (סה).
- ז. ז"ל חסד לאברהם שם "ול"ש לחוש לשמא דרס רק בעוף הבא לפנינו תחלה וכדאמרין בחולין ס"ג שהיו אוכלין תרנגולין דאגמא, והיינו שסמכו תחלה לאוכלו תחלה ע"י סי' אחד של טהרה וכמ"ש תוס' שם ואח"כ חזוהו דדריס ונמנעו לאוכלו, ופשיטא דהיה זה בזמן קצר, וכששהה אח"כ חזוהו דדריס, וכיון דבעופות אלו כבר עבר זמן רב ולא ראינו אותו שידרוס כו'".

מסורת אף בארבע סימנים, והארכתי בזה הרבה, ומכ"ש מין תרנגול שאף בימי גמרא נכשלו בה מי יעיז פניו להתיר בדור הזה חלושי השכל וריקי המוח כמותינו ולהתיר בדמיונות כוזבות ושקרנות לטהר שרץ בטעמים של הבל, אוי ואבוי שכך עלתה בימינו. טובים היו הדור שלפנינו שלא רצו לסמוך על רבן שכב"ה רבינו יהונתן בכף רחב ופלתי סי' פב סק"ב], ואע"פ שדבריו שלו הם נכונים, ועתה בדור הזה בעו"ה תיכף הלכו אחר המתיר שמטמא בבית הבליעה והוא באמת טמא שמטמא הנשמה והגוף.

ועוד על מה סמך המתיר הזה בדמיונות כוזבות שאין אנו ראינו שדורם בשום פעם ובימי הגמרא היה בזמן קצר, כאילו היה נביא ומנבא. והאמת העיד איש צדיק הרב המחבר תוספ[ו]ת חיים [לרבי חיים יוסף ברוקשטיין] שראה אלו עופות שלא נתערבו עדיין בעופות שלנו והם גדולים שאוכלין מן השלחן כידוע שנתחברו עם התתילים, וגם כשראה תרנגול שלנו עם התרנגולת הורג את התרנגול בכעסו ומסתמא ע"י דריסה, ומה יאמר המתיר הזה בדמיונות שקרים וידמה באותן שכבר נתערבו בשלנו ועל-גדי דמיונות כוזבות כאלו נסגר הפתח על ידי ראשונים ואחרונים שלא לאכול עוף בלתי מסורת.

ומעינן המסורה של עופות אלו כבר נתפרסם שאין שום מסורת בשום מקום, וסהדי שקרי העידו מארץ ישראל, ובאמת אותן עופות אינם מין של אלו כפי שהעיד הגאון מהר"ש מצפת והרב הגאון מופת הדור אבד"ק פרעסבורג [בעל הכתב סופר] והרבה גאונים שכולם פה אחד לאיסור ולא נתפשט ההיתר כלל כי בכל המדינות וגם הרב הגאון מופת הדור וצדיק דק' אלטונא יש תחת ידי כתב ידו שמעיד שאין עליהם שום מסורה בעולם להתיר ובארץ הודו הם מצויים הרבה והישראלים שיושבין שם מבית ראשון מעידין במסורה וקבלה מאבותיהם מעולם שהם עופות טמאים בבירור, כל זה עדות הרב וגם בתשובת מהרי"ל [סי' צה] מחלק איזה תרנגול טמא ואיזה טהור והיה מצוי אצליהם ואיך יהיה כזה להתיר תרנגול בדמיונות שקרים בלתי מסורה אוי ואבוי.

שם

ומענין עוף אינדיק היה מסורה ברורה מאנשי אינדיע בקבלה עד משה רבינו שהוא עוף טהור, אלא שהיה מחלוקת אם לסמוך על אנשי אינדיע מאיזה טעם הידוע, ובזה נחלקו חכמי הדור והיה הלכה רפויה עד שעמד מרן הקדוש אור צח הריב"ש טוב הכריע הלכה כחכמי המתיר ואמר שיש לסמוך על אנשי אינדיע כי יש שם יראים ושלמים שאינם נכשלים וכו' וגם כל אנשי אינדיע בפרט נוהגין הרבה ממאכלות אסורות על כן יש לסמוך עליהם ועל פי הכרעתו נתחזק הלכה להתיר אבל לא בא ההיתר על ידי דמיונות שקרים כאלה חלילה וחלילה. ועל כל אלה יש לנו אריכות בדברי ראשונים ואחרונים דברים אמיתיים אבל אי אפשר לברר בכתב לידפוס כמו שרמזתי עליו למעלה.

נתיב 1234567

ומעתה אחינו בני ישראל קדושים בני קדושים טהורים למה תשקצו נפשותיכם הקדושה על ידי דברי פתויים פטומי מילין דמיונות כוזבות ושקרים חוסו על נפשותיכם הטהורה והאמינו בה' ובתורה ותסיר השקץ הזה מכל גבולכם ותזכו לחזות בנועם ה' ובסעודת נועם אור השכינה לוינתן הממוצע בין נועם רוחני וגשמי.

ומענין הביצים כשהם לבינים ויש להם כד וחד וכדורית כמבואר בגמרא הם ביצים טהורים כי ביצים של אותן השקצים הם נקודים וארוכים ואותן שיש להם מעט כד וחד הוא מפני התערובות אבל הם משונים במראה ואין להם כדור. כל זה הלכה ברורה כשמש והמורה להתיר ידע שהוא מכשיל רבים וירא לנפשו מאש לא נפח והשוחטו עובר בלאו ואם הוא סורר לקבל מן המורה לאיסור בעירו בשחיטה תהא מיתתו וכל אוכליו יאשמו ובני ישראל קדושים חוסו על נפשותיכם ויראו עינינו ועיניכם בשמחת ישראל ובהתגלות אורו לעיני כל חי במהרה בימינו.

ומנידון עופות הבאין מאי קיפרים ונאכלין להמון עם בארץ הקדושה יש לדון הרבה האידך הם נאכלין דהא מסורה נראה מדברי ראשונים וגם כך מוכח לשון רבינו הרמב"ם למעייין, דמסורת הוא שמסרו לנו אבותינו